

Tekstuele beschrijving stroomschema Evenredigheidsbeginsel

Dit document bevat een tekstuele beschrijving van het stroomschema "Hoe bepaal ik of dit besluit evenredig is?". De beschrijving volgt de beslisroute uit het visuele stroomschema en is bedoeld als toegankelijk alternatief voor gebruikers van schermlezers.

Stap 1. Op grond waarvan is het besluit genomen?

Bestuurlijke boete

Bij een bestuurlijke boete geldt altijd een strenge toets op evenredigheid op grond van artikel 5:46 Algemene wet bestuursrecht. Ga vervolgens verder met de evenredigheidstoets (Stap 4)

Discretionaire bevoegdheid

Bij een discretionaire bevoegdheid is er beoordelingsruimte bij het nemen van een besluit. Die ruimte is vaak te herkennen aan woorden als: kan, mag, is bevoegd. De bevoegdheid kan staan in een wet in formele zin, een algemeen verbindend voorschrift (avv) of een beleidsregel. Ga vervolgens verder met de evenredigheidstoets (Stap 4)

Kanttekening: Als er sprake is van een discretionaire bevoegdheid, moet de gemeente ook zonder dat er een beroep wordt gedaan op evenredigheid zorgen voor een uitkomst die evenredig is.

Gebonden bevoegdheid

Bij een gebonden bevoegdheid is er geen beoordelingsruimte. Bijvoorbeeld artikel 58 lid 1 Participatiewet: de gemeente moet te veel betaalde bijstand terugvorderen wanneer de inlichtingenplicht niet is nagekomen en daardoor te veel uitkering is betaald. Ga vervolgens verder naar stap 2.

Stap 2. Waar staat de bevoegdheid beschreven?

- In een algemeen verbindend voorschrift (avv) dat geen wet in formele zin is. Bijvoorbeeld een gemeentelijke verordening. Ga verder naar stap 4; de evenredigheidstoets.
- In een wet in formele zin. Bijvoorbeeld de Participatiewet of Vreemdelingenwet. Ga verder naar stap 3.
- In een beleidsregel. Bijvoorbeeld in een gemeentelijke beleidsregel over bijzondere bijstand. Ga verder naar stap 4; de evenredigheidstoets.

Stap 3. Toetsingsverbod

Toetsingsverbod

De grondwet verbiedt de toetsing van een besluit op grond van een gebonden bevoegdheid in een wet in formele zin aan de algemene beginselen van behoorlijk bestuur, zoals het evenredigheidsbeginsel. Bijzondere omstandigheden die de wetgever niet heeft voorzien

kunnen aanleiding geven om de gevolgen van het besluit toch te beoordelen en te toetsen aan evenredigheid. De wet zelf wordt dan niet getoetst, alleen de evenredigheid van het besluit dat op grond van de wet is genomen.

Stap 4. Evenredigheidstoets van het besluit

Geschikt

Beoordeel of het besluit geschikt is om het doel te bereiken. Wat wil de gemeente op basis van de regeling (wet, avv of beleid) bereiken? Draagt het besluit daadwerkelijk bij aan dat doel? Denk bijvoorbeeld aan terugvordering van ten onrechte ontvangen bijstand (gemeenschapsgeld), in situaties waarin je als gemeente niet verplicht bent terug te vorderen, maar dat wel mag. Of wanneer een beroep wordt gedaan op dringende redenen om van terugvordering af te zien.

Is het besluit geschikt? Ga dan vervolgens verder naar de beoordeling over de noodzakelijkheid van het besluit.

Voorbeeld uit de praktijk, deel 1: Terugvordering is een geschikt middel om het met de regelgeving beoogde doel, namelijk een goede besteding van gemeenschapsgeld, te bereiken. Het doel van terugvordering is onrechtmatig gegeven gemeenschapsgeld terug te krijgen. Met een terugvordering zorg je ervoor dat dit geld terug wordt betaald door degene die hier geen recht (meer) op had. Bij een terugvordering die gebaseerd is op schending inlichtingenplicht, toets je niet aan het evenredigheidsbeginsel. Een uitzondering hierop is als iemand een beroep doet op dringende redenen om af te zien van terugvordering.

Noodzakelijk

Voor de noodzakelijkheid van een besluit beantwoord je de volgende vragen:

- Is dit besluit noodzakelijk om het doel te bereiken?
- Kan dit doel ook op een andere, minder belastende manier bereikt worden? Bij meerdere geschikte manieren moet gekozen worden voor de manier die de inwoner het minst belast.

Voorbeeld uit de praktijk, deel 2: Het terugvorderingsbesluit is noodzakelijk, want er is geld uitbetaald aan een inwoner die er geen recht meer op had. De gemeente kan dit geld maar 1 keer uitgeven aan de mensen die in behoeftige omstandigheden verkeren.

Evenwichtig

Is dit besluit dat op zichzelf geschikt en noodzakelijk is in dit specifieke geval ook evenwichtig, of wordt een inwoner te hard geraakt? Ook al is het besluit geschikt en noodzakelijk, dan mag het niet onredelijk nadelig zijn voor de inwoner. Een besluit mag wel negatieve gevolgen hebben voor de inwoner, maar deze moeten in balans zijn. Hier weeg je dus de gevolgen van het besluit, maar ook andere omstandigheden, zoals de mate van verwijtbaarheid en de eigen rol van de gemeente bij het ontstaan van de situatie. Bijvoorbeeld een onderzoek wat heel lang heeft geduurd, waardoor een terugvordering

hoog is opgelopen. En of er sprake is van een vergissing door de inwoner, en er niet bewust verkeerd is gehandeld.

Beoordeel of de gevolgen voor de inwoner in verhouding staan tot het doel van het besluit. Betrek onder meer wonen, inkomen, schulden, gezondheid en eventuele kwetsbaarheid van de inwoner en de rol van de gemeente zelf

Voorbeeld uit de praktijk deel 3: In de uitspraak van de Centrale Raad uit 2022, ECLI:NL:CRVB:2022:2207, maakt de rechter inzichtelijk hoe een weging van de verschillende omstandigheden kan verlopen. De gemeente heeft zelf steken laten vallen, waardoor een terugvordering hoog is opgelopen. Zij heeft daarom het terugvorderingsbedrag verlaagd. De inwoner heeft zelf ook niet alle goede informatie verstrekt, maar er is ook sprake van medische aandoeningen. Het besluit is volgens de rechter evenwichtig omdat de gemeente rekening heeft gehouden met haar eigen fouten en de situatie van de inwoner.

Aanvullende informatie over de evenredigheidsstoets

Een besluit dat is genomen op basis van een beleidsregel kan worden getoetst op evenredigheid. De beleidsregel zelf wordt ook getoetst op de vraag of het beleid binnen de grenzen van een redelijke beleidsbepaling blijft. Dit is een evenredigheidsstoets van de beleidsregel zelf. Een beleidsregel van begunstigende aard wordt minder intensief getoetst aan evenredigheid.

Een avv, dat geen wet in formele zin is, kan zelf getoetst worden op evenredigheid (ofwel: exceptief). Net als een besluit dat op basis van een dergelijke avv (zoals een gemeentelijke verordening), geen wet in formele zin (ofwel: rechtstreeks) is gemaakt. Een avv wordt door de rechter niet getoetst op politiek bestuurlijke afwegingen.

Stap 5. Getrapte toetsing van evenredigheid

Intensiteit van de toets

Hoe ernstiger de gevolgen van het besluit voor de inwoner zijn, hoe intensiever de evenredigheidsstoets moet zijn. Dit noemen we een glijdende schaal, of getrapte toetsing. Dit is terug te vinden in de uitspraak van de Raad van State met nummer ECLI:NL:RVS:2022:285. Een besluit dat inbreuk maakt op fundamentele rechten en ernstige gevolgen heeft, vraagt om een goede motivering van het besluit.

[Einde tekstuele beschrijving van het stroomschema evenredigheid, augustus 2026]